

Užijeme-li aesthetické formy právě vyložené opět v oboru etniky, obrátíme se k lidské vůli; a sice bude jedna vůle co původní vzor, jehož podstatné rysy já sám v mysli mám; druhý člen téhož poměru pak vůle jiná: řekněme k vůli stručnosti: vůle moje. Ona se řídí podle vzoru: totiž já chci totéž, co podstatně si přeje druhý člověk. Každý člověk ku příkladu si přeje blaha, to jest jádro jeho chtění, nehledíc k jednotlivým přáním, která jej od pravého blaha spíše odvádějí. Tato přání má on, to jsou věci nahodilé, vedlejší, nepodstatné; já však v tomto případě podřizuju svou vůli podstatnému jádru jeho vůle, chci jeho pravé blaho. I říká se tomuto poměru blahovůle (Wohlwollen), my v češtině říkáme můžeme dobrota nebo podle úsloví: „člověk člověku přeje“, též přízeň či důrazněji přejnost. Jako dobrota zálibu, tak její protiva, totiž zloba (nepřejnost) nelibost plodí, ano v oboru ethiky užíváme místo slov záliba a nelibost obyčejně jiných: chvála a hana; dobrotu chválíme, zlobu haníme. Nejnázornější doklad dobroty zříme v poměru otce a dítěte; dítě zajisté touží po tom, aby se dobře mělo, ale co by vše činilo za tímto svým přáním, kam by došlo bez rodičů, bez vychovatelů! Otcí vznášejí se na mysli tato vůle dítěte, ale v podstatné části své, totiž pokud může pravého dosíci blaha: tedy nevznášejí se mu na mysli nikoli ten skutečný stav duševní, jaký v dítěti nyní jest, nýbrž jen obraz vůle jeho, snad budoucí stav jeho vůle, nikoli přítomný; nemusí se tento original ani ve skutečnosti empirické nalezi, jest právě jen vzorem. Totě ethický základ všeho vychování. –

Dobrota v tomto svém hlubším smyslu co ethická idea není vyčerpána obecnými slovy: dobré srdce, kteréž mnohdy tolik znamená, co slabé srdce; ani slovem dobrá vůle, kteráž podobně sice dobré má záměry, však malou silou, mdle, liknavě, bez ohně je provádí („Je k tomu muž, aby měl dobrou vůli?“); ani pouhou sympathií, kteráž jest bezděčným opětováním citu, jež druhý měl. Nade vším tím vznášejí se dobrota; ona jest asi tolik, co v evangeliu naznačeno slovem láska, láska k bližním, k lidstvu, a nebude tudíž divno, že jako na mravní síle, na energii pouhé vůle, taktéž i na dobrotě zakládali mnozí celou moralku. Ano jest to posud nejpopulárnější způsob mravouku budovat, a nové pokusy vždy vrcholí v této ideji, jež jest nejvíce ethická, výhradně prý a per excellentiam. – Pravdu mají, – avšak nevyčerpali tím celý kruh pravdy, nýbrž jen jeden úsek její.

Dobrota v nejvyšším v čistém smyslu stojí tu bez pohnutek zevnějších. Otec miluje dítě své: kdyby si k tomu vyhledal motiv, ku příkladu, že on sám to vlastně jest, co v dítěti znova ožívá, a podobné, přestala by dobrota, a nastoupil by egoismus. Dobrota jako každá ethická idea jest tedy opět jen zvláštní případ aesthetické formy; i můžeme říci, že dobrota jest krásná; chvála naše jí jest vzdána bezvýminečně a naprosto. Vyslovena jest také četnými výroky, velebícími ji nadšeně jakožto vlastní jádro lidskosti čili humanity.